

В. В. Огієнко

Краєзнавець, м. Львів

РОДИННІ ЗВ'ЯЗКИ (ПРО ДОЛЮ РОДИЧІВ ІВАНА ОГІЄНКА)

У статті наводяться цікаві факти із життя родини Івана Огієнка та його дітей — Анатолія, Олександри (Лесі) та Юрія.

Ключові слова: родина, діти, знаменитий батько, еміграція

Долю родини Огієнків формувала та соціальна епоха і те суспільство, в якому вона жила. Тому їй сприймалося навколишнє середовище разом з його моральними, етичними та правовими надбаннями. Одні родичі родичалися з одними вітками роду, другі знаходили порозуміння з іншими і навіть могли не знати про існування відгалужень наших родинних віток. Тому збір інформації про такі відгалужені вітки потрібно було збирати по крихтах, змушувати родичів напружувати пам'ять, шукати правдивих розповідей про наш численний рід. А він був широким і розгалуженим на землях Київщини, Житомирщини та Харківщини. Так почали знайомитися наші родичі, згадувати один одного, як говорять прості люди, від Івана до Федора та Грицька.

Розказувала добра душею та серцем тітка Антоніна Хмарук своїй дочці Люсі Кліваденко про те, що її хрещеним батьком був Іван Іванович. І коли приїжджало до Брусилова молоде подружжя Огієнків на Новоріччі та Різдвяні свята, то в їхній кімнаті батьківського дому Домни Данилівни (Домнікії за метричною довідкою) збиралася численна рідня малюків, які чекали дарунків від своєї родички. Дарунки отримували з рук Домни. Дітвора була задоволена та здивована цією приємною для них несподіванкою, а їхню особливу увагу привертала велика пахуча ялинка з цяцьками та цукерками.

Будучи вже в канадській еміграції, Іван Іванович цікавився своєю ріднею. Він прислав запит в Брусилів до Хмаруків, в якому запитував, чи жива його похресниця Антоніна і чи жива рідня його братів і сестер. Але йому відповіли, що Антоніни немає в селі, невідомо, де вона живе. Як писала її дочка Люся, «времьачко» було таке, що боялися признаватися, щоб влада не чіплялася до дітей.

Хату діда Василя Огієнка Люся Кліваденко береже в Брусиліві, як підтвердження причетності до родинної вітки.

Поряд з їхнею хатиною стоїть хата діда Михайла, яка була продана років сімдесят тому назад чужим людям. Вони перебудували її так, що вона вже тепер не нагадує ту хату, яку я бачила в 1941-1942 роках, коли відвідувала з сестрою його сина Павлушу. Хату діда Михайла фотографував синок однієї людини, котрий хоче на цій хаті «зробити собі кар'єру». Сміх та й годі! На огієнківських темах «снують павуки», а раніше боялися до нього признаватися і навіть до його лавки-ослону, на якій він і не сидів.

Остався у Люсі Кліваденко і образ ікони Божої Матері, який подарував їй Іван Іванович. Оце й усе, що лишилося у них від знаменитого родича. Правда, її родина бережно збирає всі відомості про І. Огієнка, зберігає Біблію його перекладу та інші церковні книги.

17 грудня 1956 р. в Брусилів до Ганни, дочки Григорія Огієнка, прийшов також лист від Івана Івановича, в якому він писав, що бажає дізнатися про своїх братів — Василя, Михайла та їх дітей. Він повідомляв, що лист від Григорія Огієнка (сина старшого його брата Федора) він отримав, але хоче взнати і про Петра Даниловича Литвинчука, брата своєї покійної дружини. В цьому листі він сповіщав Ганну про те, що ним вислана посылка, як у них говорять «пачка», для матеріальної допомоги. Насправді для того, щоби добудувати хату для дітей Григорія.

Будучи в швейцарській еміграції разом з батьком, син Івана Івановича Анатоль познайомився зі своєю дружиною в 1945 р. в Лозанні. А у вересні 1947 р. Анатоль, Христина, моя сестра Клавдія і її чоловік Василь Курілець відплили в Аргентину пароплавом з п'ятьма песами в руках на кожного емігранта, які їм видав Червоний Хрест.

Родинна група добиралася поїздом до Мілану та Генуї. В Генуї їх чекав пароплав для емігрантів з усіх країн, котрі мали намір виїжджати з Європи. Всі були ізгоями, деякі з гріхами на душі, деякі ні в чому не винні, але боялися розправи над собою держави, яка перемогла у Великій Вітчизняній війні. З Генуї відплили по Середземному морю через Ніццу, Марсель, Гібралтар і до алжирського Дакару, оминаючи Канари та острови Зеленого Мису. В портах стояли інколи по декілька годин, а при ремонтах і довше, що давало їм можливість набрати води та виміняти дещо з продуктів, яких було дуже і дуже обмаль. Плили фактично напівголодними, плили довго, знайомилися, не знаючи, чим закінчиться їхній вояж. Інколи океан штормив, їх закачувало, люди почувалися беззахисними перед стихією. А після шторму їм доводилося мити палуби та прати свою стареньку одягу. Інколи ночами матроси викидали в океан зашитих в мішки емігрантів.

З алжирського Дакару пароплав вийшов на морський шлях Лондон — Ріо-де-Жанейро (Бразилія) — і через Монтевідео (Уругвай) емігранти приплили до порту Буенос-Айрес в розподільче гетто Каменіто.

Я бачила це аргентинське емігрантське гетто в 1989 році, коли їздила до сестри в гості. Вона спеціально мене туди возила, щоб я своїми очима його побачила і запам'ятала, адже воно було залишене в тому вигляді, яке було в той осінній день 1947 року.

По периметру великої площі, вимощеної бруківкою та обнесеною дротом, розмістилися гетто. В центрі площі знаходилася помпа для накачування води для різних потреб емігрантів. Будиночки, в яких вони жили, були двох-поверхові з металевими сходишками на другий поверх. Ці однокімнатні житла зовні були оббиті пластинами гофрованої жести, вверху під стелею кімнатки були невеликі віконця. Нижні кімнатки були без вікон. Туалет в гетто був спільний, знаходився недалеко від будиночків. В кімнатах було темно і спекотно в

гарячі дні та холодно в осінній період. Багато людей простуджувалося та хворіло. Емігранти залишали будиночки після влаштування на роботу та одержання житла.

Вологе дихання Атлантики приносило в Каменіто «собаче» життя для емігрантів особливо тоді, коли приходила аргентинська зима: без снігу, але з поривами льодових вітрів та дощів, котрі не відухали тижнями. Плодовита земля Аргентини притягувала до себе тих емігрантів, які полюбляли займатися фермерством та працювати на землі. Вони і не задумувалися над тим, що змушували потіснитися корінне населення Аргентини (індіанцям — арауканцям та техуельцям) на їхніх землях. Відкриття залізничного сполучення та автобану від Нью-Йорку через всю Аргентину дало поштовх до розвитку країни. Проте, ще чотириста років тому армія генерала-індійця Сан-Мартіно виволодила Аргентину і Чилі від іспанської корони і дала свободу арауканцям, техуельцям, майя та інкам, які з часом її втратили і самі пішли в небуття, залишивши байдужому світу свої древні культури. Згодом Анатоль та чоловік моєї сестри, який працював електриком у Івана Івановича на Данилової Горі (Холм), влаштувалися на роботу, зняли двохкімнатну квартиру з усіма вигодами, в якій і прожили пару років. Коли ж вони обжилися і в їхніх гаманцях появились гроші, сім'ї почали жити окремо. Це стало необхідністю ще й тому, що у сестри в 1950 р. народився синок Володимир.

Анатолію Огієнкові спочатку пощастило влаштуватися на роботу в невелику мукомельну компанію. Цьому посприяв його диплом інженера по парових машинах, одержаний у Варшавському університеті. Через деякий час він влаштувався на солідну фірму по виготовленню телефонів та іншої техніки, призначеної для звукозапису. Ті роки були роками розвитку звукозапису в Аргентині. До речі перші записи виступів дружини президента Аргентини Перона Евіти Перон були озвучені за допомогою Анатолія. Це було предметом його гордості перед своїми знайомими та моєю сестрою Клавою.

Красуня Евіта Перон, ця дочка простого робітника з передмістя Буенос-Айреса, володіла гарною дикцією та умінням проїняти душі бідних і переконати їх підтримувати свого чоловіка Перона у президентській кампанії. Вона заслужила вічну повагу аргентинців. Евіта померла від невиліковної хвороби. Перон був у розпачі. Розпач посилювався ще й зрадою свого оточення з військових. Відсторонений від президентства, він виїхав у еміграцію, а перонисти та простий люд ще довго жили надіями на повернення засад свободи совісті та соціального захисту. В Аргентині почала правити військова хунта репресивно-карального порядку.

Праця на фірмі звукозапису давала Анатолію та його дружині Христині жити безбідно в Буенос-Айресі, а останній не працювати. Вона скаржилася на погане здоров'я, не любила куховарити, вірніше, не вміла куховарити. У неї завжди були консервовані заготовки супів та других страв. Дати зберігання банок старанно перевіряла. Якщо термін був закінчений, то страви викидалися у відро. Інколи сестра

забирала ці страви, і вони нормально слугували їй, тому що вона з чоловіком жила скромно.

Друга група емігрантів — молодший син Юрій Огієнко та дочка Івана Івановича Олександра (Леся) — спочатку жили в Канаді під опікою батька. Юрій влаштувався на фірму по спеціальності інженера-газовика, одружився на акторці канадійського походження. З нею він прожив п'ятнадцять років. Спільне життя у подружжя не ладилося, акторка була «акторкою» в усіх сферах їхнього спілкування. Тож після всіх непорозумінь їм довелося розлучитися.

Залишивши дружині куплену квартиру та машину, Юрій переїжджає в Сполучені Штати Америки, де в 1962 р. знайомиться зі стоматологом Марією Ярославською, українкою, яка з батьками також виїхала в еміграцію. Юрій знову влаштовується на нову роботу по спеціальності. Марія Ярославська народилася 1921 р. в селі Степанівка Теплицького району Вінницької області. Батько її був польським священиком, але під впливом православного церковного діяча став православним. Мати Соломія Розсоха (1896 р.). Батьки з релігійних міркувань розлучилися, і її батько переїжджає в Умань. Разом з єпископом Губою в період війни він їздить до Києва з метою організації церковного життя в селах.

Юрій за характером був дуже м'якою та лагідною особою, тому і для другої дружини був «інтелігентом», якого вона використовувала для догляду за своєю паралізованою матір'ю Соломією та в своїй професійній роботі. Помер Юрій 1982 р. від раку легенів в США, але похоронений на Вінніпегському кладовищі в Канаді. Так був виконаний його заповіт, щоб його похоронили недалеко від батька.

Дочка Івана Івановича Леся, проживши в Канаді декілька років з професором-германістом К. Бідою, також розлучилася з чоловіком і переїжджає до брата Анатолія в США. На той час він оселився в Нью-Йорку в латиноамериканському кварталі. В цьому кварталі житло коштувало дешевше і життя було спокійніше, ніж в переповненому мегаполісі.

Леся, розчарована в подружньому житті, влаштовується на роботу бібліотекарем в російському православному монастирі. Дізнавшись на 76-му році життя про свою невиліковну хворобу, вона повертається в Монреаль до своєї подруги, щоб лікуватися та доживати свій вік в Канаді, де захоронений її батько. У трагічні для Лесі дні подруга допомагає їй, доглядає її. Згодом організовує її похорон. Леся просила подругу передати Анатолію, а також його хворій дружині, що її нестало. Вона не хотіла турбувати стареньких та хворих рідних своїх проблемами. До кінця свого життя Олександра залишалася вольовою та сильною духом жінкою. Похорон її відбувся в квітні 1997 році на канадській землі, поховали її недалеко від батькової могили.

Коли огієнківці почали піднімати питання про повернення праху І. Огієнка на батьківщину, Леся та Анатоль висловили думку про те, що не потрібно цього робити тому, що діти і батько, таким чином, будуть духовно розлучені. А так поєднувати їх буде та земля, куди

вони ляжуть. А ще їхніми могилами будуть опікуватися консисторія православної церкви Вінніпегу та Інститут Дослідів Волині.

Про це розказувала і Ірина Тюрменко, яка у 1997 році провідувала Канаду, де жив і працював І. Огієнко, її двоюрідний прадід. Ірина Іванівна Тюрменко з вітки Василя Огієнка, рідного брата І. Огієнка, будучи у Вінніпезі, відвідала його могилу, положила квіти, запалила свічку і помолилася за упокою душі Блаженного Митрополита Іларіона. Надгробок Митрополита виглядав самотнім і забутим. Ірина привела його до належного вигляду, взявши обіцянку від обслуги консисторії тримати могилу і надгробок Митрополита так, як це зробила вона. Відвідала вона і Монреаль, але подруги Лесі вже не застала, тому і загубилося Лесине листування з братами та її батьком.

Зателефонувала Ірина і на квартиру Анатолія, старшого сина Івана Івановича. На її дзвінок відповіли чужі люди і направили її до православної консисторії Нью-Йорку. Звідти їй не відповіли... Так закінчилося земне життя сина знаменитого батька.

Стосовно Ірини Іванівни Тюрменко, історика, професора Київської авіаційної академії, можна сказати тільки гарні слова. Вона досконало вивчила життя та зв'язки І. Огієнка з усіма політичними та громадськими діячами, які зустрічалися на його життєвому шляху, і написала про нього докторську дисертацію. Її батько Іван Опанасович Тюрменко забезпечив дочці вищу освіту і просив не забувати про бабцю Євгенію, яка вийшла заміж за Опанаса Васильовича Тюрменка. Євгенія була третьою дочкою Василя Огієнка. Ще дівчатками три сестрички Ганна, Антоніна та Євгенія осиротіли. Євгенію взяла на виховання Катерина, старша дочка їхньої мами по першому шлюбу. Антоніна вийшла заміж за Хмарука, а Євгенія — за Опанаса Тюрменка. Хмаруки виростили дочку Люсю, котра має двох синів. Усі вони живуть в Києві. А Тюрменка виростили трьох синів, останній з яких Іван виплекав дочку Ірину, яка народилася 28.12.1957 р. у Києві.

The article deals with the interesting facts of the family life by Ivan Ohienko and his children — Anatoly, Aleksandra (Lesya) and Yuri.

Key words: family, children, emigration.

Отримано: 27.03.2009 р.